

Šola v Rakitovcu, zgrajena leta 1912 (Foto: Z. Ciglič 1988).

namjestila učiteljicu Ivku Jerbić³. U navedenom radu France Ostanek navodi da su kao i u drugim školama toga vremena u školi u Mavražu poučavali svećenici. Škola u Mavražu spominje se 1874. g. a u njoj radi učitelj Ignacij Meško. Prema istom izvoru škola u Rakitovcu otvorena je 1908. g. kao područna, škole Mavraž. 1912. godine izgrađena je školska zgrada, i otvorena redovna osnovna škola. Prvi, stalni učitelj bio je Fran Bernetić. Školska zgrada izgrađena je vlastitim sredstvima mještana sela Rakitovec⁴.

Aleksej Kalc

IZSELJEVANJE SLOVENCEV: POMEN, VZROKI IN POTEK IZSELJENSKIH PROCESOV NA SLOVENSKEM

V petek, 8. oktobra 1993, je bilo v Prosvetnem domu na Opčinah pri Trstu v priredbi Odseka za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici v Trstu 2. Mednarodno znanstveno srečanje raziskovalcev izseljenstva. Po lanskem prvem tovrstnem srečanju, na katerem so udeleženci opravili pregled dotlej po posameznih strokah opravljenega dela na področju preučevanja izseljenstva, je letošnje nosilo naslov *Izseljevanje Slovencev: pomen,*

vzroki in potek izseljenskih procesov na Slovenskem. S tem je bilo zadoščeno zamisli, da bi v sosledju zaporednih letnih srečanj, katerih namen je med drugim tudi preverjanje stanja in rasti migracijskih študij pri nas, po fazah obdelali razne aspekte izseljenske oziroma priseljenške problematike. Hkrati pa je bila to priložnost, da se ob konkretnih problemih te izrazito mnogostranske tematike soočijo dognanja, pogledi in metodološki prijemi posameznih strok na poti k uresničevanju sicer načelno zelo opevanega, a dejansko malo prakticiranega komparativnega in interdisciplinarnega znanstvenega dela.

Na srečanju se je zvrstilo 15 referatov, ki so bili razdeljeni na štiri diskusijske sklope. Prvi je nastopil Matjaž Klemenčič s pregledom raziskav izseljenskih procesov na Slovenskem v primerjavi z raziskavami drugih območij avstroogrške monarhije. Sledili so Darko Friš z referatom o izseljevanju iz Spodnje Štajerske v obdobju pred prvo svetovno vojno, Mihael Kuzmič s prispevkom o izseljevanju iz Prekmurja med obema svetovnima vojnama, Barbara Suša, ki je spregovorila o temi izseljenstva v slovenski književnosti 19. stoletja, ter Majda Kodrič, ki je obravnavala poglede slovenskih misionarjev v Severni Ameriki na priseljevanje slovenskih rojakov v Novi

³ "Narodna prosvjeta" Mjesečnik za školstvo, prosvjeto i književnost, 1909, str. 103.

⁴ Darko Darovec, Vida Rožac, Oris povesti o Rakitovcu, Primorska srečanja, št. 87-88/88, Koper 1988.

svet sredi prejšnjega stoletja. Razen prvega so vsi ti prispevki imeli kot skupni imenovallec časopisje oziroma leposlovni in trivialni tisk kot vir za preučevanje migracijske problematike, kar je spodbudilo živahno debato tudi o stališčih raznih idejnih krogov, institucij in nenazadnje nacionalnega problema.

V drugem sklopu predavanj je Nives Sulič podala pregled izseljevanja iz Bele krajine, najizrazitejše slovenske izseljenske pokrajine, sledila pa sta dva bolj teoretsko in metodološko zastavljena prispevka. Marjan Drnovšek se je lotil enega od osnovnih problemov preučevanja izseljenstva, in sicer, v kolikšni meri so slovenske selitvene procese spodbudili objektivni dejavniki in v kolikšni meri je nanje vplivala subjektivna težnja po izboljševanju življenjskega standarda. Aleksej Kalc pa je k problematiki pristopil z vidika izseljenske izbire v perspektivi nadaljnjega življenja v izvornem okolju ali pa v smislu popolne ločitve od letega in presaditve celotne življenjske izkušnje v novi kraj.

Na popoldanskem delu srečanja je kot prva nastopila Irena Mislej, ki je predavala o izseljenskih procesih iz slovenskega etničnega prostora v Južno Ameriko, kot se kažejo v virih za kulturno zgodovino slovenskih priseljencev na ta kontinent. Breda Čebulj Sajko je v referatu o refleksijah izseljenca na čas njegovega odhoda v tujino obravnavala metodološke in interpretativne probleme avtobiografskih virov za preučevanje izseljenstva. Nato je Rozina Švent spregovorila o usodi slovenskih beguncev, ki so se ob koncu druge svetovne vojne umaknili skupaj z domobransko vojsko v Avstrijo. Nazadnje pa je bila na vrsti še Vera Kržišnik - Bukič s pregledom vzrokov in poteka ter značilnosti slovenskega izseljevanja na Hrvaško.

V sklepnem krogu predavanj so sledili Milena Bevc, Pavel Stranj in Milan Bufon. Prva je podala razčlenjen prerez skozi regionalno in socialno strukturo tako imenovanega "bega možganov" na Slovenskem v zadnjih nekaj letih. Pavle Stranj je slikovito prikazal problematiko povojnega izseljevanja Slovencev v Italiji skozi prizmo italijanskih popisov prebivalstva in opozoril na omejenost tega statističnega instrumenta kot vira za opazovanje migracij na etnično mešanih območjih. Milan Bufon pa je na podlagi rezultatov izvirne ankete, opravljene na Goriškem, prikazal prostorsko mobilnost obmejnega prebivalstva, ki v tem prostoru deluje kot faktor prekomejnega povezovanja.

Referati in zelo živahna diskusija, ki se je ob njih razvila in ki je potekala, kot so si jo organizatorji teh srečanj tudi zastavljali, v izrazito delovnem in neformalnem duhu, so prikazali raznolikost in kompleksnost izseljenske problematike ter opozorili na potrebo, da se Slovenci zaradi naše maloštevilnosti in množičnih migracij, ki so v zadnjem stoletju razpršile slovensko prebivalstvo po celem svetu, toliko bolj zanimamo za te teme. Predvsem pa so pokazali, da so med Slovenci

izseljenske študije na vseh področjih znanstvenega preučevanja vidno napredovale in da so predstavniki raznih strok v skupnem opazovanju teh pojavov našli motivacijo za medsebojno povezovanje in sodelovanje.

Vesna Gomezel

ZALOŽNIŠKA DEJAVNOST ZALOŽBE LIPA V LETU
1993

V letošnjem letu je do meseca oktobra pri koprski Založbi Lipa izšlo 11 knjig, kar je prav gotovo lep uspeh te primorske založbe.

Od izdanih publikacij je kar 8 leposlovnih del, pretežno primorskih avtorjev. V zbirki **ROB** (letnik 1992) sta se predstavila mlada pesnika **Blaž Lukan** s pesniško zbirko *V tihem teku* in **Matej Demšar** s pesniško zbirko *Zasilni vhod*. Knjižici, ki ju je uredil Zdravko Duša, opremil pa Jure Kocbek, sta izšli v maju 1993.

V istem mesecu sta izšli tudi pesniška zbirka **Edeľmana Jurinčiča Istrijanova molitev** (uredila Vesna Gomezel, opremil Vojko Tominc), v kateri avtor združuje pesmi z istrsko tematiko, ter zbirka televizijskih in radijskih iger **Saše Vuga Stezà do polnoči** (uredila Vesna Gomezel, opremil Vili Vrhovec), ki je, ne da bi se posebej ustavljali ob stilni dovršenosti in idejni raznolikosti iger, zanimiva že zato, ker gre za zbirko RTV dram v knjižni obliki doslej zelo redkega žanra.

V juniju je pod naslovom *Dom mojega doma* izšlo 10 novel dolgoletnega primarija idrijske psihiatrične bolnišnice in pisatelja **Jožeta Felca**. V knjigi, ki jo je uredila Vesna Gomezel, opremil pa Rudi Skočir, avtor razkriva človekova mejna stanja, ki imajo korenine bodisi v erotičnem doživljanju (1. sklop novel) bodisi v nehumanosti nekega ideološkega projekta, ki se ima za univerzalnega (2. sklop novel).

Po poletnem premoru je v začetku septembra izšel izbor najboljše poezije zdaj že pokojnega primorskega intelektualca **Rada Bordona**. Janez Menart, ki je zbirko z naslovom *Podobe mojega sveta* uredil, je v njej zbral pesmi (večinoma sonete) z najrazličnejšo tematiko, tako z ljubezensko, vojno, poetološko, bivanjsko kot tudi družbenokritično tematiko, začinjeno z značilnim humorjem. Knjigo je opremil Luciano Kleva.

Prav tako v septembru sta izšli še novi pesniški zbirki dveh avtorjev iz Doline pri Trstu, in sicer *Bližanje* **Borisa Pangerca** ter *Sledovi v pesku* **Marija Čuka**. Obe zbirki je uredila Ines Cergol Bavčar, opremil pa Vojko Tominc.

Ob leposlovju so letos izšle še tri strokovne oziroma poljudno strokovne knjige, pri katerih je Založba Lipa nastopila kot izdajateljica ali soizdajateljica. Prva, dragocena publikacija je *Statut koprškega komuna iz leta 1423 z dodatki do leta 1668*, ki ga je za objavo priredil **Lujo Margetič**. Knjigo, pri kateri sta kot odgovorna urednika sodelovala Duša Krnel Umek in Giovanni Radossi,